Konkreettisempi esimerkki

Mallinnetaan yksinkertaistettua hissijärjestelmää lauselogiikalla:

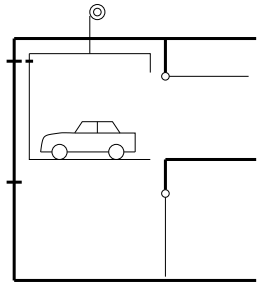

Atomiset lauseet:

A_i: kerroksen i ovi on auki
K_i: hissi on kerroksessa i

missä $i = 1$ tai $i = 2$

Kuvataan lauselogiikalla järjestelmän sallitut tilat (eli haetaan lausejoukko Σ, jonka *mallit* vastaavat sallittuja tiloja).

- Tyhjällä lausejoukolla $\emptyset$ on ei-toivottu malli $\mathcal{V}$:
  $\mathcal{V}(K_1) = T$, $\mathcal{V}(K_2) = T$, $\mathcal{V}(A_1) = T$ ja $\mathcal{V}(A_2) = T$.
  Tämä vastaa järjestelmän tilaa, jossa hissi on yhtäaikaa molemmissa kerroksissa ja molemmat ovet olisivat auki (mahdoton) $\Rightarrow$ Tarvitaan lisää lauseita (rajoitteita).
- Fyysisen maailman asettama rajoitus: $\neg K_1 \vee \neg K_2$
  (huomaa, että $\mathcal{V}$ ei ole tämän lauseen malli)
- Emme kuitenkaan halua asettaa vaatimusta $K_1 \vee K_2$
  (hissi voi olla matkalla kerrosten välillä).
- Oville asetettavat turvallisuusvaatimukset: $A_1 \rightarrow K_1$, $A_2 \rightarrow K_2$.

$\Rightarrow$ Järjestelmälle saadaan spesifikaatio

$$\Sigma = \{\neg K_1 \vee \neg K_2, A_1 \rightarrow K_1, A_2 \rightarrow K_2\}.$$

- Spesifikaatiolla on olennaisesti seuraavat mallit:

	K_1	A_1	K_2	A_2
$\mathcal{V}_1$	F	F	F	F
$\mathcal{V}_2$	T	F	F	F
$\mathcal{V}_3$	T	T	F	F
$\mathcal{V}_4$	F	F	T	F
$\mathcal{V}_5$	F	F	T	T

- Voimme myös osoittaa, että hissin molemmat ovet eivät voi olla yhtäaikaisesti auki (turvallisuusominaisuus):

$$\Sigma \models \neg(A_1 \wedge A_2).$$

  Kokeile tämän todistamista semanttisella taululla.

Lauseiden klausuulimuoto

- Atomiset lauseet A ja niiden negaatiot $\neg A$ ovat *literaaleja*.
- Literaalin komplementti: $\overline{A} = \neg A$, $\overline{\neg A} = A$.
- Literaalien $l_1, \ldots, l_n$ disjunktio $l_1 \vee \cdots \vee l_n$ on *klausuuli*.
  Klausuulit kirjoitetaan usein muodossa $\{l_1, \ldots, l_n\}$.
- *Tyhjä klausuuli* $\Box$ on aina epätosi.
- Joukko klausuuleita S on tosi, jos kaikki sen alkiot ovat tosia.
  Tyhjä klausuulijoukko $\emptyset$ on aina tosi.

Klausuulijoukko $\{\{A, \neg B\}, \{\neg C, \neg A, D\}\}$ vastaa lausetta $(A \vee \neg B) \wedge (\neg C \vee \neg A \vee D)$.

- *Totuusjakelu* $\mathcal{A}$ on joukko literaaleja siten, ettei millekään atomiselle lauseelle B sekä $B \in \mathcal{A}$ että $\neg B \in \mathcal{A}$ (*konsistenssi*).
- Totuusjakelu $\mathcal{A}$ on *täydellinen*, jos jokaiselle atomiselle lauseelle B joko $B \in \mathcal{A}$ tai $\neg B \in \mathcal{A}$.

  Täydellinen totuusjakelu vastaa valuaatiota $\mathcal{V}$, jolle $\mathcal{V}(B) = T$, kun $B \in \mathcal{A}$, ja $\mathcal{V}(B) = F$, kun $\neg B \in \mathcal{A}$.
- $\mathcal{A}$ *toteuttaa* klausuulijoukon S (merkitään $\mathcal{A} \models S$), joss kaikille klausuuleille $C \in S$ pätee $C \cap \mathcal{A} \neq \emptyset$.

  Vastaavasti: valuaatio $\mathcal{V}$ toteuttaa lauseen α joss $\mathcal{V}(\alpha) = T$.
- Klausuulijoukko S on *toteutuva* jos on totuusjakelu $\mathcal{A}$ siten että $\mathcal{A} \models S$. Muuten S on *toteutumaton*.

Esimerkkejä

Olkoon $\mathcal{A} = \{A, \neg B\}$.

Nyt

$$\begin{aligned} \mathcal{A} &\models \{\{A, C, E\}, \{\neg A, \neg B\}\} \\ \mathcal{A} &\models \emptyset \\ \mathcal{A} &\not\models \{\{A, B\}, \{C\}\} \end{aligned}$$

Klausuulijoukot $\{\{A, C, E\}, \{\neg A, \neg B\}\}$ ja $\emptyset$ ovat toteutuvia.

Mutta $\{\{A\}, \{\neg A\}\}$ ja $\{\Box\}$ eivät ole toteutuvia.

Resoluutiosääntö

Olkoot $C_1 = \{l, l_1, \ldots, l_n\}$ ja $C_2 = \{\bar{l}, l'_1, \ldots, l'_m\}$ klausuuleja.

Klausuuli $C = \{l_1, \ldots, l_n, l'_1, \ldots, l'_m\}$ on C_1:n ja C_2:n *resolventti*.

Esimerkki

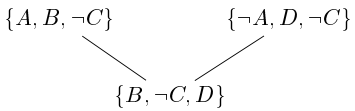

Sääntöä on sovellettu literaaleihin A ja $\neg A$. Klausuulit ovat joukkoja, joten $\neg C$ esiintyy resolventissa $\{B, \neg C, D\}$ vain kerran.

Resoluutiotodistukset

Klausuulin C *johto* klausuulijoukosta S on äärellinen jono klausuuleja $C_1, \ldots, C_n$, missä $C_n = C$ ja jokaiselle C_i joko $C_i \in S$ tai C_i on joidenkin aikaisempien klausuulien resolventti.

Jos klausuulijoukosta S voidaan johtaa tyhjä klausuuli $\Box$, kyseistä johtoa kutsutaan S:n *refutaatioksi* (hylkäykseksi).

Esimerkkejä

$S = \{\{A, B\}, \{\neg A, C\}, \{\neg B, C\}, \{\neg C\}\}$

1.	$\{A, B\}$	S
2.	$\{\neg A, C\}$	S
3.	$\{\neg B, C\}$	S
4.	$\{\neg C\}$	S
5.	$\{B, C\}$	1, 2
6.	$\{C\}$	3, 5
7.	$\square$	4, 6

Resoluutiotodistuksen puuesitys

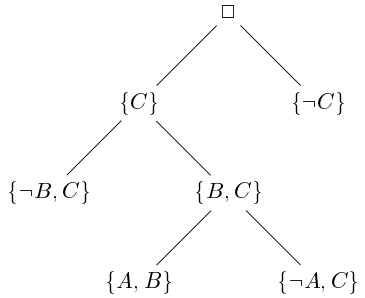

$S = \{\{A, B\}, \{\neg A, B\}, \{A, \neg B\}, \{\neg A, \neg B\}\}$

1.	$\{A, B\}$	S
2.	$\{\neg A, B\}$	S
3.	$\{A, \neg B\}$	S
4.	$\{\neg A, \neg B\}$	S
5.	$\{B\}$	1, 2
6.	$\{\neg B\}$	3, 4
7.	$\square$	5, 6

Pätevyyden tutkiminen resoluutiolla

Väite. Lause α on pätevä joss $\neg\alpha$ on toteutumaton.

($\mathcal{V}(\neg\alpha) = F$ eli $\mathcal{V}(\alpha) = T$ kaikille valuaatioille $\mathcal{V}$).

Menettely: $\neg\alpha$
- $\Rightarrow$ konjunktiiviseen normaalimuotoon
- $\Rightarrow$ klausuulijoukoksi S
- $\Rightarrow$ suoritetaan S:n refutaatio
- $\Rightarrow$ S toteutumaton
- $\Rightarrow$ $\neg\alpha$ toteutumaton
- $\Rightarrow$ α pätevä

Onko $(A \to B) \wedge (\neg A \to C) \to (B \vee C)$ pätevä?

Negaation CNF on $(\neg A \vee B) \wedge (A \vee C) \wedge \neg B \wedge \neg C$.

Klausuulijoukkona $\{\{\neg A, B\}, \{A, C\}, \{\neg B\}, \{\neg C\}\}$.

1.	$\{\neg A, B\}$	S	
2.	$\{A, C\}$	S	
3.	$\{\neg B\}$	S	
4.	$\{\neg C\}$	S	Lause on siis pätevä.
5.	$\{B, C\}$	1, 2	
6.	$\{C\}$	3, 5	
7.	$\square$	4, 6	

Loogisen seuraavuuden tutkiminen resoluutiolla

Väite. Lause α on lausejoukon Σ looginen seuraus, joss lausejoukko $\Sigma \cup \{\neg\alpha\}$ on toteutumaton.

Menettely:

$\Sigma \cup \{\neg\alpha\}$	$\Rightarrow$	konjunktiiviseen normaalimuotoon
	$\Rightarrow$	klausuulijoukoksi S
	$\Rightarrow$	suoritetaan S:n refutaatio
	$\Rightarrow$	S toteutumaton
	$\Rightarrow$	$\Sigma \cup \{\neg\alpha\}$ toteutumaton
	$\Rightarrow$	α on Σ:n looginen seuraus

Onko A lausejoukon $\{\neg A \to B, B \vee C \to \neg B\}$ looginen seuraus?

lause	CNF	klausuuleina
$\neg A$	$\neg A$	$\{\neg A\}$
$\neg A \to B$	$A \vee B$	$\{A, B\}$
$B \vee C \to \neg B$	$(\neg B \vee \neg C) \wedge (\neg B \vee \neg B)$	$\{\neg B, \neg C\}, \{\neg B\}$

1.	$\{\neg A\}$	S	Saadaan klausuulijoukko $S =$
2.	$\{A, B\}$	S	$\{\{\neg A\}, \{A, B\}, \{\neg B, \neg C\}, \{\neg B\}\}$
3.	$\{\neg B, \neg C\}$	S	
4.	$\{\neg B\}$	S	Vastaus: lause A on
5.	$\{B\}$	1, 2	lausejoukon looginen seuraus.
6.	$\square$	4, 5	

Resoluution virheettömyys ja täydellisyys

Väite. Jos S:llä on refutaatio, on S toteutumaton.

Todistus: Suoraan sillä perusteella, että jos on totuusjakelu $\mathcal{A}$ s.e. $\mathcal{A} \models C_1$ ja $\mathcal{A} \models C_2$, niin myös $\mathcal{A} \models C$ niiden resolventille C.

Väite. Jos S on toteutumaton, on S:llä refutaatio.

Todistuksen idea on annettu seuraavassa esimerkissä. Refutaatio voidaan hakea suorittamalla tapausanalyysi klausuulijoukossa esiintyvien atomisten lauseiden suhteen.

$S = \{\{A\}, \{B, C\}, \{\neg A, \neg B\}, \{\neg A, \neg C\}\}$

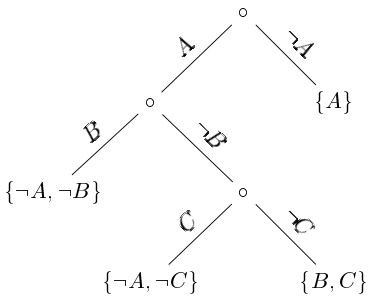

Lehtisolmuihin merkityt klausuulit ovat epätosia ko. totuusjakelussa.

Lineaarinen resoluutio

Lineaarisessa resoluutiossa rajoitetaan johdot klausuulijoukosta S seuraavanlaisiksi lineaarisiksi sekvensseiksi:

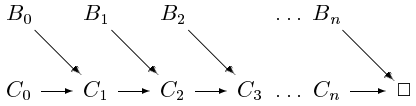

- $C_0 \in S$ ja jokainen $B_i \in S$ tai $B_i = C_j$ jollekin $0 \leq j < i$.
- Jokainen C_{i+1} on klausuuleiden C_i ja B_i resolventti.

Lineaarisuusvaatimus ei vaikuta resoluution virheettömyys- ja täydellisyysominaisuuksiin.

Klausuulijoukko: $\{\{\neg A, B\}, \{A, C\}, \{\neg B\}, \{\neg C\}\}$

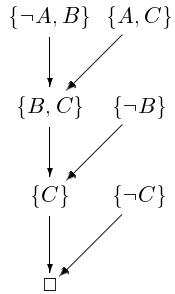

Hissiesimerkki resoluutiolla

lause	CNF	klausuuleina	
$\neg K_1 \vee \neg K_2$	$\neg K_1 \vee \neg K_2$	1. $\{\neg K_1, \neg K_2\}$	
$A_1 \rightarrow K_1$	$\neg A_1 \vee K_1$	2. $\{\neg A_1, K_1\}$	
$A_2 \rightarrow K_2$	$\neg A_2 \vee K_2$	3. $\{\neg A_2, K_2\}$	
$\neg\neg(A_1 \wedge A_2)$	$A_1 \wedge A_2$	4. $\{A_1\}$, 5. $\{A_2\}$	
	Resoluutio:	6. $\{K_1\}$	2,4
		7. $\{K_2\}$	3,5
		8. $\{\neg K_2\}$	1,6
		9. $\square$	7,8